

Upor v Šentjoštu

Ponoči 18. aprila 1942 so partizani v Šentjoštu »aretirali« več uglednih vaščanov, med njimi župnika Jožefa Cvelbarja in Jakoba Žaklja. Odvedli so jih v vaško gostilno, kamor so sklicali tudi vaščane. Tam so jim grozili, če ne bodo sodelovali z njimi. Jakoba Žaklja so odgnali v noč, mu grozili, ga klofotali in poniževali.

19. junija so partizani znova ropali po Šentjoštu in odgnali s seboj nekaj ljudi. Ugrabiti so hoteli »organizatorje« slovenske legije in župnika Cvelbarja, vendar jim to ni uspelo. Cvelbarja in še nekatere druge bi takrat partizani zagotovo ubili, če se ne bi skrili pred njimi. Tiste dni so partizani pobijali po vsej Notranjski in Dolenjski. Ponoči na 14. junij so na Brezovici na domu umorili očeta in dva sinova Mravlje, tretjega sina pa so odvedli s seboj v taborišče na Ključu in ga tam ubili. Naslednjo noč so v Ljubgojni pri Horjulu umorili župana Bastiča in njegovo ženo.

Stiskanje obroča

Partizanska smrt se je torej s pospešenimi koraki bližala tudi Šentjoštu.

Poleg tega so partizani izvedli nekaj nepomembnih akcij proti Italijanom, zaradi česar so se ti kruto znesli nad domačini, jih nekaj potrelili in požgali vasi Ljubgojno, Belico, Gabrje in več hiš na Dobrovi. Od takrat dalje mnogi Šentjoščani niso več spali doma. Začeli so se skrivati in se oboroževati.

Nekajtedensko skrivanje je postajalo čedalje bolj nevzdržno, zato so se s pomočjo zvez z Ljubljano in z zavarovanjem hrbta proti okupatorju 17. julija 1942 organizirano pojavili v Šentjoštu in tako ustanovili postojanko vaške straže – prve na Slovenskem. Njen glavni namen je postal zavarovanje lastnih vasi in življenj pred partizanskim ropanjem, grožnjami, nasiljem in umori popolnoma nedolžnih ljudi. Ti ljudje niso prav nič manj s prezirno gledali na okupatorjevo navzočnost. Toda boj za lastno preživetje jih je prisilil, da so morali okupatorja potisniti v drugi plan, in ker jim okupator

Mineva 60 let od ustanovitve prve vaške straže v Šentjoštu 17. julija 1942. Potem ko je partizani čez en teden niso mogli uničiti, so se krvavo znesli nad okoliskim prebivalstvom. Pobili so 35 ljudi. V nekaj dneh so 46 otrok spremenili v sirote.

ne bi dopustil samoiniciativnosti, je bila navezava nanj neizbežna (nujna, izsiljena). Okupator bi jih v hipu uničil, če bi kar koli počeli na svojo roko. Zato je tako neskončno krivično sprenevedanje mnogih, ki še vedno varujejo revolucionarni imperij tudi z obkladanjem protirevolucije z besedo kolaboracionisti.

Krog je sklenjen

Neizpodbitna resnica je, da komunisti ne bi mogli izvajati svoje nasilne revolucije, če dežele ne bi okupiral in paraliziral organiziranega življenja v njej okupator oziroma Nemci in Italijani. Kot je prav tako neizpodbitno dejstvo, da nikakršnega takšnega »sodelovanja« z okupatorjem ne bi bilo, kakršno je že bilo, če ljudje ne bi bili vanj prisiljeni zaradi čim

učinkovitejše obrambe življenj in premoženja. V to pa so jih z revolucionarnim terorjem prisilili komunistični partizani. In pekleni krog je bil sklenjen.

Za šentjoško vaško zaščito se je hitro razvedelo daleč naokoli. Partizani so se hitro odzvali. Vse njihovo početje je bilo ves čas skrbno vodeno neposredno s profesionalnimi komunisti in revolucionarji. Na tem območju je vodilno vlogo igral Cene Logar. Že čez en teden, 24. julija zvečer, so partizani obkolili Šentjošt in ga napadli. Obstreljevanje je trajalo vso noč. Šentjoški branilci so bili v veliki stiski, saj niso bili večji aktivnega bojevanja. Rešili so jih debeli zidovi in prepričanje partizanov, da s pustošenjem dosegajo svoj uničujoči cilj. Izropali in požgali so

vse, kar so dosegli: kozolce, gospodarska poslopja in hiše.

35 branilcem je uspelo partizanski napad odbiti. Ne tisto pekleno noč ne naslednji dan Italijani niso prišli na pomoč. Prej so reagirali na vsako partizansko prasko, streljali ljudi in požgali domove, zdaj so pustili Šentjoščane na milost in nemilost roparsko-morilski tolpi Dolomitskega odreda. Zasedovali so pač svojo računico, svoj lastni interes. V povojni publicistiki so Rudolf Hribernik, Franček Saje in Karel Leskovec opisali vse skupaj bistveno drugače, kot je bilo v resnici. Šele po letu 1990 je bila šentjoška zgodba prikazana tudi z »druge strani«, s čimer so bile popolnoma ovržene pisarije raznih revolucionarjev.

Partizani kot poguba

Zjutraj, ko se je zdaniilo, šentjoški branilci skoraj niso imeli več streliva. Če bi partizanom napad uspel, bi sledil pravi masaker. Nemočni, v skoraj do konca požgani vasi, so branilci čakali vnovični partizanski napad. Ta bi se končal tragično, saj so imeli streliva le še za vzorec. Vse, dogodki in občutja, so zaznamovali ljudi – partizani so tako dokončno postali smrtna nevarnost. Za življenje, za premoženje in za slovenstvo.

Po svojem neuspešnem zločinskem napadu na »postojanko« vaške straže v Šentjoštu so se

Blagoslovitev kapele v Šentjoštu 9. 7. 1995; nanjo so pritrjene plošče z imeni 137 žrtev revolucije.

Pomembnejša literatura o dogodkih v Senjoštu leta 1942:

- Marta Kavčič-Keršič, *Prva vaska straža v Sloveniji Šentjošt 1941-43*, samozaložba, Šentjošt 1995;
- *Nikoli premagani*, samozaložba, Šentjošt 1995;
- Janko Maček, *Vas na robu Polhograjskega hribovja, Zaveza št. 17*;
- Janko Maček, *Učiteljica Betka Nagode, Zaveza št. 39*.

partizani naslednje dni strahotno izživljali nad okoliskim civilnim prebivalstvom. Začeli so že naslednjo noč (na 26. julij). V Smrečju, Podlipi in okolici so »aretirali« skupino ljudi, jih odgnali v svoje taborišče v Česirkovem gozdu in jih sedem umorili.

Isto noč so prišli k Smrekarjevim v Smrečje in ustrelili Antona Leskovca. 30. julija so partizani prišli na Možinetovo domačijo v Potok pri Šentjoštu. Ugrabili so zakonca Jakoba in Marijo Šubic (ter njeno sestro Albino), starše štirih otrok (najmlajši je imel sedem tednov), in še šest drugih ljudi, ki so takrat na domačiji pomagali pri delu. Odgnali so jih v svoje taborišče nad Kajndolom in jih tam pobili. Med njimi je bil Janez Kogovšek, ki je za seboj pustil deset otrok. Takrat so odvedli in umorili tudi Julko Lešnjak, ki je za seboj pustila pet otrok. Njenega groba nikoli niso odkrili. Grob drugih osmih žrtev nad Kajndolom so našli; vaški stražarji so 7. 11. 1942 trupla izkopali in jih pokopali v Šentjoštu.

Poboj 35 ljudi

Poleti 1942, ko je nastala prva postojanka vaše straže v Šentjoštu, so partizani v okolici pobili okoli 35 civilistov, med njimi so bili starši s številnimi otroki.

Roparski in morilski pohod so nadaljevali v neposredni bližini Šentjošta. 30. julija so izropali domačijo župana Mačka. Že naslednjo noč (na 1. avgust) so partizani v neposredni bližini Šentjošta, na Koglu, uprizorili enega svojih najhujših krvavih plesov. Ustavili so se pri Cvekovi in Štefancovih. V pričo otrok so ubili njihove starše. Umorjena Franc in Ivana Bradeško sta imela pet otrok, Alojz in Ljudmila Jesenovc pa tri. Morilcem ni bila dovolj brezumna morija, ni jih ustavil jok otrok, zažgali so tudi obe domačiji. V Jesenovčevi je zgorrel celo najmlajši otrok, še ne eno leto stara hči Ljudmila.

Ko so zgodaj zjutraj na kraj groze prišli senjoški vaški stražarji, so nalleteli na pretresljiv prizor. Pred dogorevajočo Štefancovo domačijo sta zraven umorjene mame sedeli štiri-

letna Rezika in dveletna Francka in držali najmlajšega. Da bi ga zavarovali pred jutranjo roso, sta ga pokrili z okrvavljeno mamino ruto. Francka je jokala in neprestano klicala mamo. Nedaleč od Cvekove hiše sta ležala mrtva oče Alojz in mati Ivana, poleg njiju sta hlipala petletni Lud-

li vozove, ki so jih domači v pričakovanju najhujšega pustili zunaj kozolcev in hlevov. V gozdu so poiskali celo skladovnice drv, ki so bile tam zložene, da bi se posušile, in vse požgali. To je bila »politika požgane trave«; uničiti vse, kar je na poti. Namen te politike ni bil le fizično uni-

lec, hlev, do hiše pa niso mogli. Požgali so jo kasneje. Vseeno pa so prišli do Brežnikovega mlina, ga požgali, zraven pa ustrelili še 63-letnega očeta osmih otrok Janeza Oblaka.

Ponoči (na 4. avgust) so partizani prišli na dom Janeza Demšarja v Butajnovi. Ustrelili so ga v pričo žene in petih otrok. Vdrli so tudi v butajnovsko mežnarijo in ustrelili mladega cerkovnika Janeza Trčka. Pri Šentjoštu so streljali na patroljo vaše straže in ubili Janeza Jankovca, očeta štirih otrok. Nekaj dni kasneje so v Potoku požgali tri domačije, med njimi Šubičevno. Tako so otroci ostali še brez doma, potem ko so jim nekaj dni prej ubili starše. Možinetov kozolec dvojnik so požgali naslednji dan.

Ko so 30. 7. v Potoku pri Šubičevih ugrabili osem ljudi in jih nato umorili nad Kajndolom, sta bila med njimi tudi oče in sin Guzelj z Lavrovca. 9. avgusta so se morilci ustavili na domu Guzeljevih v Lavrovcu in streljali na mater Marjano in hčerko Albino. Mati je umrla, hči pa je bila »le« ranjena in je preživela.

Zločini in laži

V Šentjoštu so samo v nekaj dneh okoli 1. avgusta 1942 partizani umorili 20 domačinov, ki so za seboj v devetih družinah (13 ubitih staršev) pustili kar 46 otrok. Na širšem območju Šentjošta so po ustanovitvi postojanke vaše straže in po neuspešnem napadu nanjo partizani pobili 35 ljudi. Večinoma je šlo za revne hlapce, dekleta, dninarje, bajtarje in male kmete.

Kasneje so postali žrtve revolucije še nekateri očetje: Janez Malovrh je za seboj pustil

pet otrok, Franc Dolinar šest, Janez Nagode sedem, Franc Žakelj osem, Pavel Malovrh devet, Anton Plestnjak deset in Janez Kogovšek deset.

Danes pa hočejo dediči »pridobitev revolucije« v *Enciklopediji Slovenije* in drugod še naprej zavajati Slovence z miti o »narodnoosvobodilnem boju«! Nekoč so ljudi pobijali, danes jim lažejo.

Ivo Žajdela

Zgornja slika: Deset (od enajstih) sirot, potem ko so partizani 1. avgusta 1942 pobili njihove starše: štirje Šubičevi, pet Bradeškovih in Jesenovčev.

Spodnja slika: Otroci pobitih staršev 53 let kasneje; 9. 7. 1995 ob odkritju spominskih plošč v Šentjoštu. Od leve: Ivan, Tone in Marjanca Šubic ter Rezka, Micka in Alojz Bradeško.

vik in triletna Julči, ostanke najmlajše pa so našli na pogorišču.

Požgana trava

Tisto strašno noč bi verjetno pomorili še več ljudi, če bi jih našli doma. Spali so v postojanki. Domačije so popolnoma izropali, nato pa še požgali. Pri Mačkovih so požgali čebelnjak, poln čebel. V ogenj so zrini-

čenje vseh, ki so bili revoluciji napačni, ampak tudi med preživeli zasejati nepopisni strah.

Ko so partizani zjutraj 1. avgusta zapuščali prizorišče morije in ropanj, so hoteli izropati tudi Brežnikovo kmetijo. Ker pa sta se jim gospodar Oblak in brat njegove žene Janko Alič postavila po robu in se branila z orožjem, so zažgali kozo-